

Latvijas jauniešu sociālo un teritoriālo identitāšu salīdzinoša analīze

Rītma Rungule¹, Ilze Koroļeva²

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Socioloģijas un psiholoģijas katedra, Latvija

² Latvijas Universitāte, aģentūra "LU Filozofijas un socioloģijas institūts"

Ievads. Visas cilvēku identitātes vairāk vai mazāk ir sociālas identitātes. Sociālo identitāti var definēt kā veidu, kādā indivīdi vai kolektīvi atšķir sevi no citiem, tās ir līdzības un atšķirības attiecības [Jenkins, 1996], to var raksturot arī kā piederības izjūtu un piederības apzināšanos sociālām un teritoriālām kopienām un grupām.

LU FSI jauniešu identitātes pētījumos galvenais akcents tiek likts uz identitāti kā piederību, kā piederības apziņas veidošanos dzīves vietai, etniskajai kopienai un valstij vai pilsoniskai kopienai. Jauniešu piederība pie sociālajām kopienām un grupām ļauj raksturot viņu sociālo pozicionēšanos sabiedrībā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Analīzes mērķis ir salīdzināt dažādu sociālo un teritoriālo piederības jūtu veidošanos un atšķirības dažādu jauniešu kohortu un grupu vidū, identificējot tos sociāli demogrāfiskos un ekonomiskos faktorus, kas ietekmē jauniešu dažādo identitāšu veidošanos. Piederības apziņas salīdzinošai analīzei un hipotēžu pārbaudei izmantoti divu jaunatnes pētījumu dati: "Jauniešu profesijas izvēle un sociālo identitāšu veidošanās" (LU FSI, 2011) un "Jauniešu identitātes veidošanās un līdzdalība" (LU FSI, 2005). Pirmais pētījums ir realizēts Valsts pētījuma programmas projekta "Nacionālā identitāte un konkurējošās identitātes" ietvaros, un tā objekts ir 2010./2011. mācību gada Latvijas vidējo mācību iestāžu abiturienti (n = 3248). Salīdzinājumam tiek izmantoti dati no iepriekš veikta pētījuma "Jauniešu identitātes veidošanās un līdzdalība", kura objekts savukārt ir 2005. gada 9. un 12. klases abiturienti (n = 3046). Piederības apziņu raksturojošo pazīmju grupēšanai un piederības apziņas struktūru noteikšanai izmantota faktoranalīzes metode, savukārt, lai identificētu faktorus, kas ietekmē piederību kādai no apziņas dimensijām, tika izmantota loģistiskā regresija.

Rezultāti. Datu salīdzinošā analīze ļauj spriest par tendencēm, noturīgo un mainīgo piederības apziņā un jauniešu identitāšu izvēlē. Izmantojot faktoranalīzi abām datu kopām, tika iegūti četri faktori jeb piederības apziņas dimensijas, kuras koncentrējas ap divām asīm – nacionālo, etnisko piederību (izteikta piederība vienai vai citai etniskajai grupai, nacionalitātei un sociāli teritoriālo piederību, kur polarizējas spēcīga piederības sajūta tuvākajām sociālajām grupām (ģimene, draugi) un tuvākajai dzīves teritorijai pretstatā piederībai lielākām sociālām grupām un globālākām teritoriālām vienībām (Eiropai, pasaulei utt.). Pazīmes, kas nozīmīgi diferencē vienas vai citas dimensijas dominanci jauniešu identitātes apziņā, ir etniskā izcelsme, dzimums, dzīves vietas urbanizācijas pakāpe.

Secinājumi. Analīzes rezultāti liecina, ka jauniešu daudzveidīgās identitātes bāzējas noteiktās piederības apziņas struktūrās, kuras ir salīdzinoši stabilas, nemainīgas laikā un kuras salīdzinoši maz ietekmē sociāli un ekonomiski faktori. Savukārt atsevišķu piederības pazīmju mērījumu salīdzinājums liecina, ka sociālie un ekonomiskie procesi būtiski ietekmē un veicina izmaiņas nacionālajā un teritoriālajā piederības apziņā, vienlaikus gandrīz nemaz neietekmējot sociālo identitāšu (piederības dažādām sociālajām grupām) veidošanos.